

ORJENTACIONO ISTRAŽIVANJE: MEDIJSKI RADNICI/CE

„Ne možeš ubiti priču ako ubiješ novinara”¹

Medijski sektor ne pruža na pravi način podršku borbi protiv korupcije, jer ne „informišu građane kako bi mogli delovati”, „ne ističu odgovornost građana za korupciju”, „ne upoznaju građane sa posledicama korupcije”, „ne podupiru programe za suzbijanje korupcije”, „ne stvaraju okruženje u kojem korupcija nije dobrodošla”. Razlog za takvo stanje stvari je u tome što jednostavno nisu nezavisni. U medijima se govori o „korupcionaškim aferama”, najavljuju se hapšenja. Ali takvi tekstovi nisu rezultat istraživačkog novinarstva, već su mediji u Srbiji zloupotrebljeni (u većini), tj. plaćeni da ćute, a to se vidi na osnovu prihoda medija od oglašavanja i prihoda od državnih institucija (1/4 ukupnih prihoda).² Oni koji se bore da prežive, najpodložniji su korupciji. Moralna osuda ovakvog stanja društva je izostala. O ovome se ćuti.

U okviru analize „KORUPCIJA U LOKALNIM SREDINAMA (ZAPADNA SRBIJA)” koji je, uz finansijsku podršku Fonda za otvoreno društvo, Srbija, realizovao „Media Team Leader CK”, Čačak, i istraživačku podršku Udruženja „Centar za monitoring i aktivizam – CEMA”, Čačak, između ostalog, ispitivano je i da li su lokalni mediji posvećeni praćenju slučajeva korupcije i koliko izveštavaju o ovoj temi?³ Autorke su do podataka došle skringom internet prezentacija zvaničnih veb sajtova lokalnih portala u gradovima: Čačak, Užice i Kraljevo, kao i opštinama: Gornji Milanovac, Požega, Lučani, Ivanjica, Čajetina, Kosjerić i Bajina Bašta za period od januara 2016. do septembra 2016. godine. Istraživanje je pokazalo da su jedino online mediji na teritoriji opštine Čačak, Kraljevo, Gornji Milanovac i Užice izveštavali o korupciji. Međutim, autorke se nisu bavile analizom sadržaja izveštavanja medija, koju kao metodu istraživanja stanja korupcije i borbe protiv korupcije koristimo u oblasti medija. Iz analize je međutim jasno da istraživačko novinarstvo, u kontekstu borbe protiv korupcije, skoro da i ne postoji u medijima sa nacionalnom pokrivenošću, ali da je moguće naći takve tekstove, pre svega, u lokalnim medijima ili medijima koji su, u manjoj ili većoj meri, podržani kroz projekte iz donatorskih sredstava.⁴

¹ Naslov preuzet sa sajta CENZOLOVKA, videti: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/ne-mozes-ubiti-pricu-ako-ubijes-novinara/>, (Datum pristupa: 09.10. 2019. godine). Detaljnije o Arizona projektu, odnosno o novinaru lista “The Arizona Republic” Donu Bolsu (Don Bolles), koji je ubijen, jer je pisao o korupciji. Nakon što im je ubijen kolega, čak 38 novinara iz različitih redakcija u SAD nastavilo je njegovo istraživanje o korupciji: <https://www.ire.org/about/history/>, (Datum pristupa: 09.10. 2019. godine).

² Aracki, Zoran (2015), „Korupcija i mediji: između estradizacije i etike/Corruption and media: between turning it into showbusiness and ethics”, Zbornik radova 1: 17–20.

³ Analiza dostupna preko: <https://www.cema.rs/docs/analiza.pdf>

⁴ Ibid, str. 42.

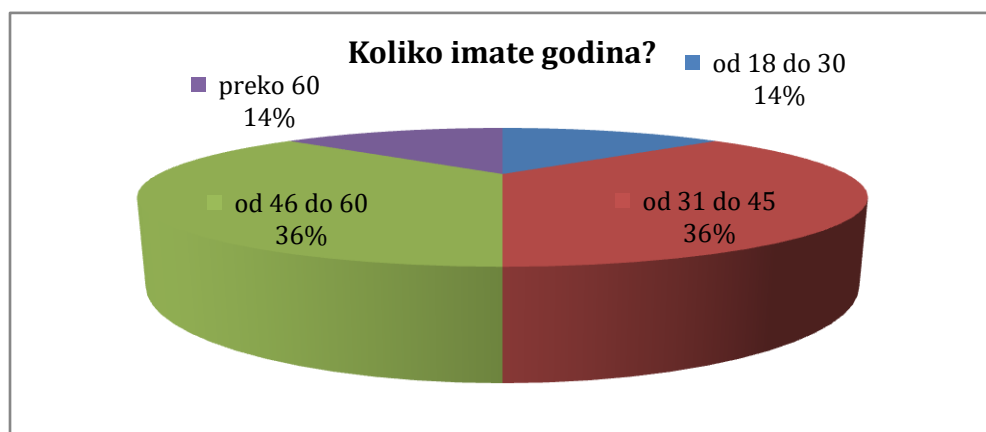
Shodno navedenom, u okviru orijentacionog istraživanja ispitali smo i percepciju korupcije među medijskim radnicima lokalnih medija u gradu Čačku.

REZULTATI

Struktura uzorka: Uzorak je sačinjen od 21 ispitanika/ce grada Čačka, zaposlenih u lokalnim medijima, od čega je 13 njih muškog roda, a 8 ženskog. Istraživanjem su obuhvaćena četiri portala, dve radio stanice i jedna regionalna televizija. U analizu je uključen 21 validan upitnik.

Starost ispitanika/ca: Podjednak broj ispitanika/ca se nalazi u starosnoj kategoriji od 31–45 godina (8) i starosnoj kategoriji od 46–60 godina (8). Tri ispitanika/ce se nalaze u starosnoj kategoriji od 18–30 godina, dok je najmanji broj ispitanika/ca u kategoriji od preko 60 godina (2).

Tabela 1: Starost ispitanika/ca

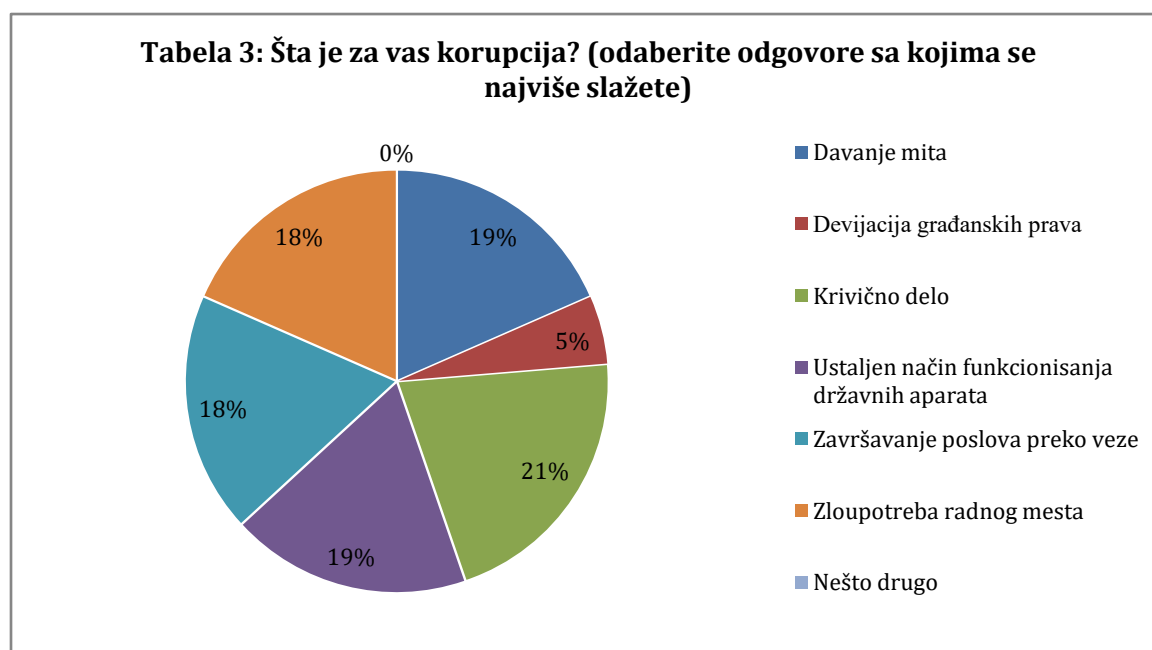

Obrazovanje i zaposlenje ispitanika: Svi anketirani ispitanici/ce su zaposleni u privatnom sektoru, medijima u privatnom vlasništvu. Skoro polovina ispitanika/ca ima visoku stručnu spremu, ali ovome bi trebalo dodati i da petoro ispitanika/ca ima višu stručnu spremu. Svega šest ispitanika/ca ima srednju stručnu spremu.

Tabela 2: Obrazovanje

Koji je vaš stepen stručne spreme?	
Osnovna škola	0
Srednja škola	6
Viša stručna sprema	5
Visoka stručna sprema	10
Magistratura	0
Doktorat	0

STAV MEDIJSKIH RADNIKA/CA PREMA KORUPTIVNIM POJAVAMA: Kada je reč o tome šta se sve podrazumeva pod pojmom korupcija (ispitanicima je ponuđena mogućnost da zaokruže/označe više odgovora), medijski radnici (Tabela 3) su ujednačenog mišljenja. Najveći procenat ispitanika/ca smatra da je korupcija krivično delo (21%, osam anketiranih), a po sedam ispitanika ističe da je korupcija davanje mita, ustaljen način funkcionisanja državnih aparata, zloupotreba radnog mesta, završavanje poslova preko veze. Najmanji broj ispitanika/ca (svega dvoje) ističe da je korupcija devijacija građanskih prava. Kao i u prethodnom orjentacionom istraživanju, 0% ispitanika/ca smatra da je nešto drugo korupcija, osim odgovora koji su ponuđene u anketi.

ISKUSTVA PARTICIPACIJE U KORUPCIJI: Pošto smo dobili rezultate šta medijski radnici/ce podrazumevaju pod pojmom korupcije, ispitali smo kakav je njihov stav po pitanju spremnosti da ponude mito. Na pitanje da li su se našli u situaciji da nekome ponude mito, ispitanici/ce su dale sledeće odgovore:

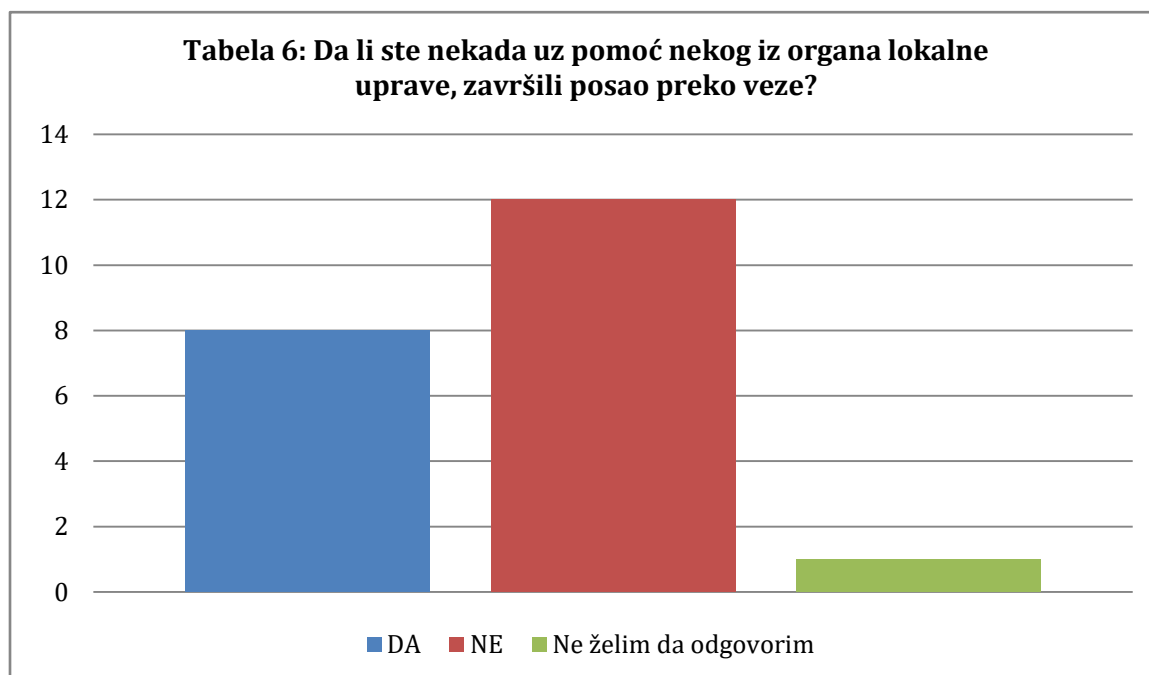
Tabela 4		
Da	33%	7 ispitanika/ca
Ne	57%	12 ispitanika/ca
Ne želim da odgovorim	10%	2 ispitanika/ce

Na pitanje da li bi pristali da to urade (da ponude mito), ispitanici/ce su dali sledeće odgovore:

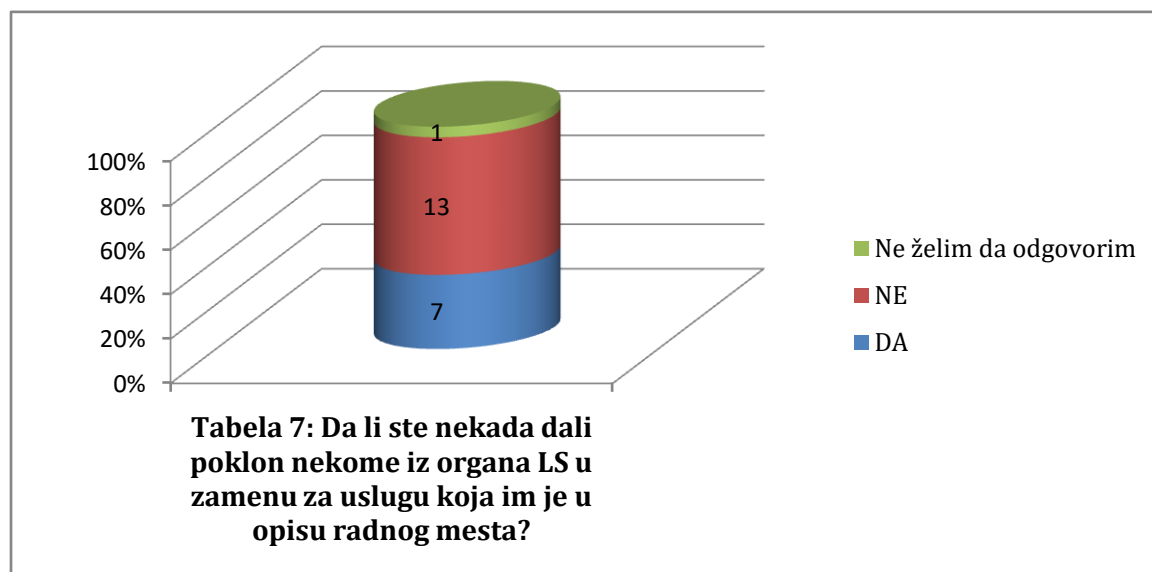
Tabela 5		
Da	14%	3 ispitanica
Ne	81%	17 ispitanica
Ne želim da odgovorim	5%	1 ispitanice

Visok procenat ispitanika/ca ne bi pristali da ponude mito (81%), ali se njih 33% našlo u situaciji da nekome ponudi mito, dok 10% nije želelo da odgovori na dato pitanje, što ukupno predstavlja 43% ispitanog uzorka.

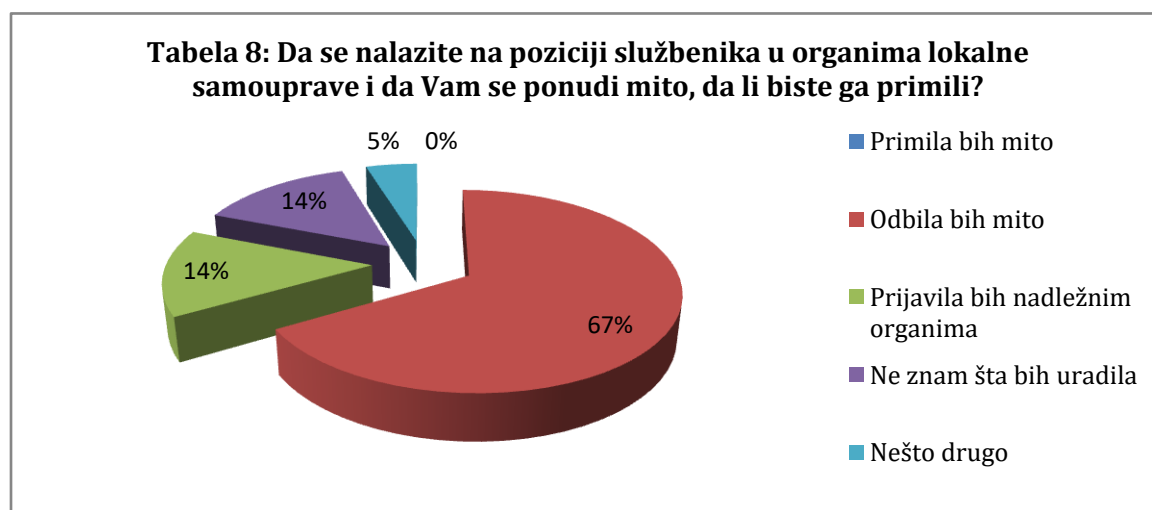
Na pitanje da li su nekada uz pomoć nekoga iz lokalne samouprave završili posao preko veze, osam ispitanika/ca je odgovorilo potvrdno, jedno nije želelo da odgovori, što nas navodi na zaključak da je od ispitanog uzorka njih oko 50 % završilo neki posao preko veze uz pomoć nekoga iz lokalne samouprave. Dvanaest ispitanika/ca je odgovorilo da nikada nije koristilo pomoć od službenika lokalne samouprave da završi neki posao.

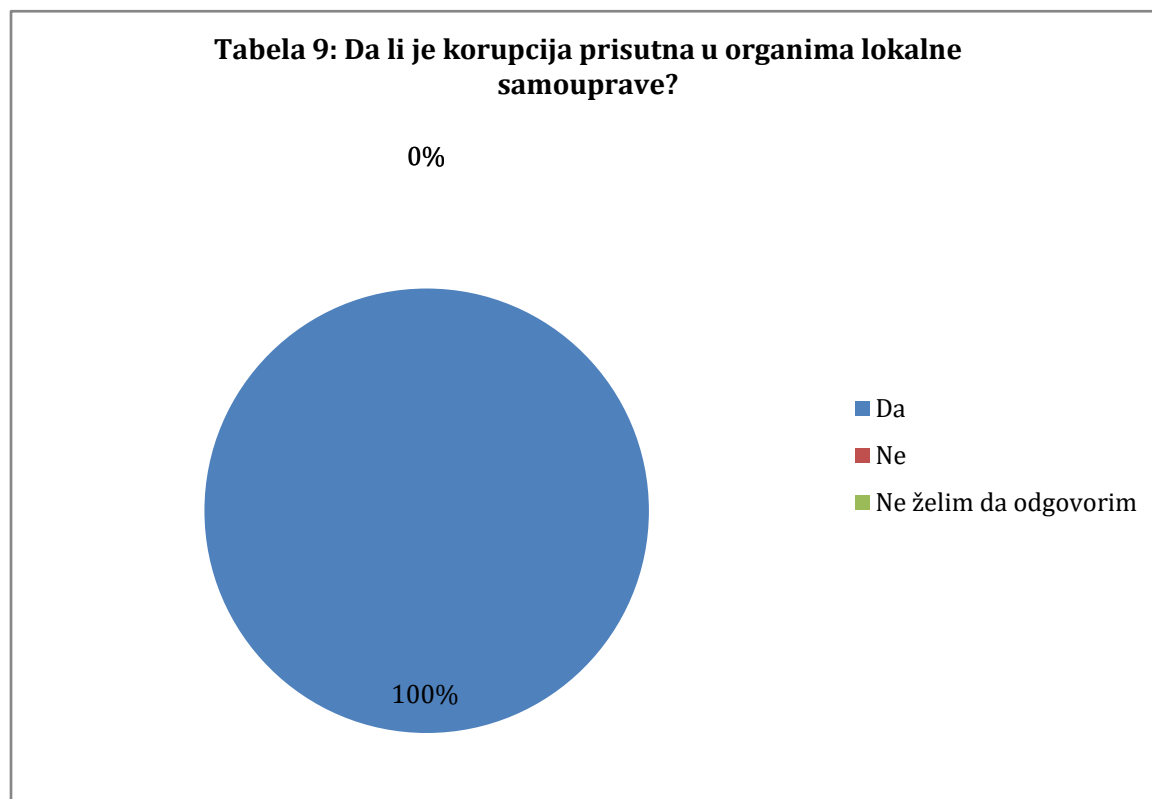
Na pitanje da li su nekada nekome iz organa lokalne samouprave dali poklon u zamenu za uslugu koja im je u opisu radnog mesta, **čak sedam** ispitanika/ca je odgovorilo potvrdno i jedan ispitanik/ca je odbio/la da odgovori.

Na pitanje da bi primili mito da su na mestu službenika u organima lokalne samouprave, ni jedan ispitanik/ca nije odgovorio/la da bi primio/la mito, dok je jedan od ispitanika/ca bio odsečan i odgovorio da NIKADA to ne bi uradio/la. Tri ispitanika/ce su odgovorili da ne znaju šta bi uradili u datoj situaciji, a isto toliko njih je i navelo da su na mestu službenika u organima lokalne samouprave i da im neko ponudi mito, to bi odmah prijavili nadležnim organima, dok je njih 14 navelo da bi odbio/la mito.

PERCEPCIJA POSTOJANJA KORUPCIJE U ORGANIMA LOKALNE SAMOUPRAVE: Medijski radnici/ce su u ovom delu upitnika dali procenu prisutnosti korupcije u organima lokalne samouprave grada Čačka. Od ukupnog uzorka, 21 ispitanik/ca, 100% ispitanika/ca se izjasnilo (direktno) da je korupcija prisutna u organima lokalne samouprave.

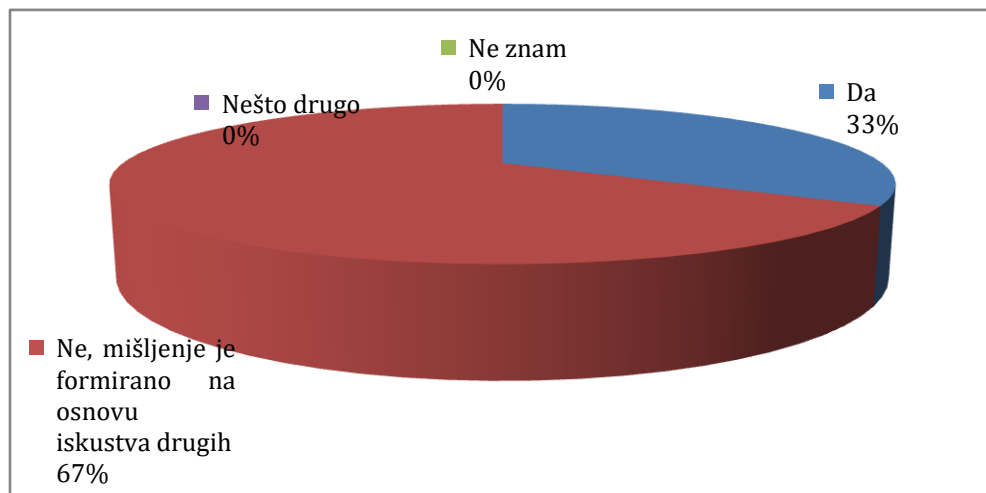

Upitnik je bio koncipiran tako da medijski radnici/ce daju i procenu stepena postojanja korupcije u organima lokalne samouprave, ocenom od 1 – *NEMA UOPŠTE* do 10 – *KORUPCIJA IZUZETNO ZASTUPLJENA*. **Srednja ocena prisutnosti korupcije** u organima lokalne samouprave po mišljenju medijskih radnika/ca je **7.72⁵**. Možemo reći da medijski radnici/ce procenjuju da je veoma visok stepen korupcije u organima lokalne samouprave grada Čačak. Od ukupno 21 ispitanika/ce, tri upitnika nisu uzeta u razmatranje, jer dva ispitanika/ce nisu dale procenu stepena postojanja korupcije u organima lokalne samouprave, a jedan upitnik je sadržao ocenu koja je mogla da se tumači na više načina, te je ova ocena zanemarena, tako da je srednja ocena prisutnosti korupcije dobijena na osnovu 18 validnih upitnika.

⁵ Ocene su: 8,7,5,8, 7, 7, 8, 10, 9, 7, 8, 9, 8, 10, 7, 7, 9, 5. Zbir je 139/18=7.72

U narednoj tabeli pogledajte da li su pretpostavke o prisutnosti korupcije u organima lokalne samouprave grada Čačka posledica ličnog iskustva ispitanika/ca:

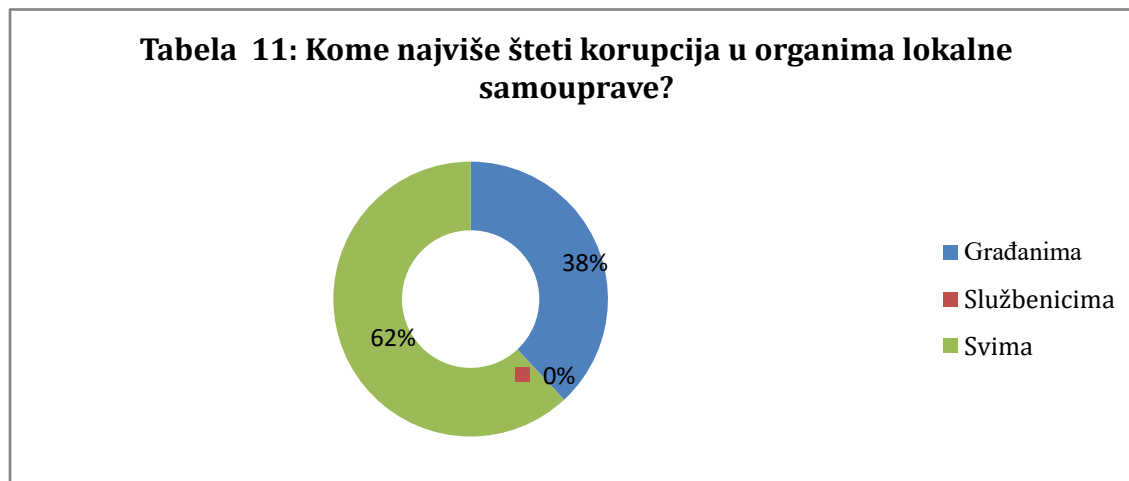
Tabela 10: Da li je Vaše mišljenje posledica ličnog iskustva?

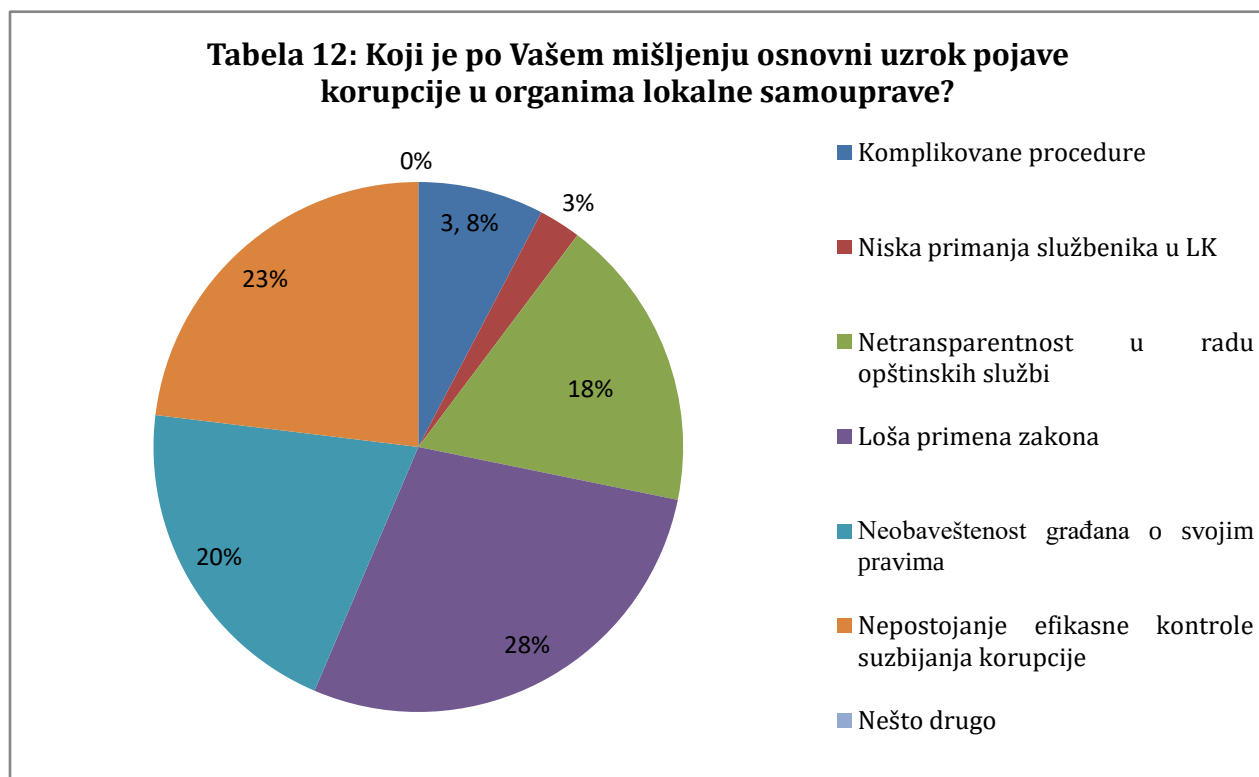
Visok procenat ispitanika/ca (njih 14, odnosno 67%) je odgovorilo da je njihovo mišljenje formirano na osnovu iskustva drugih, ali je i njih 7 istaklo da je njihovo mišljenje formirano na osnovu ličnog iskustva, što predstavlja veoma visok procenat (33%) u odnosu na posmatrani uzorak.

Upitani o tome kome najviše šteti korupcija u organima lokalne samouprave, ni jedan medijski radnik/ca nije odgovorio/la da korupcija šteti službenicima u lokalnoj samoupravi. Visok procenat medijskih radnika/ca je mišljenja (62% , njih 13) da korupcija šteti svima, a 38% (njih 8) smatra da korupcija u lokalnoj samoupravi šteti isključivo građanima.

Tabela 11: Kome najviše šteti korupcija u organima lokalne samouprave?

UZROCI POJAVE KORUPCIJE NA LOKALNOM NIVOU I NAJOSETLJIVJI POSLOVI:

Medijskim radnicima/ma je data mogućnost da zaokruže/označe više ponuđenih odgovora. Ispitanici/ce smatraju (najveći procenat – 28%) da je loša primena postojećih zakona osnovni uzrok pojave korupcije u organima lokalne samouprave. Ispitanici/ce su mišljenja i da treba raditi na edukaciji građana o njihovim pravima (20%), da ne postoji efikasan mehanizam suzbijanja korupcije (23%) i da lokalna samouprava treba da poboljša transparentnost u svom radu (18%). Zanimljivo je da samo jedan ispitanik/ca smatra da je osnovni uzrok pojave korupcije u organima lokalne samouprave niska primanja službenika u lokalnoj samoupravi.

Pošto su medijski radnici/ce dale ocenu uzroka pojave korupcije u organima lokalne samouprave, u narednoj tabeli pogledajte kakvo je njihovo mišljenje koji su to najosetljiviji poslovi na korupciju organa lokalne samouprave.

Tabela 13: Najosetljiviji poslovi organa lokalne samouprave na korupciju

Prostorno planiranje	2%
Izgradnja objekata, izdavanje građevinskih dozvola	21%

Utvrđivanje, kontrola i naplata javnih prihoda i poreza	2%
Izdavanje odobrenja za rad	6%
Javne nabavke	23%
Inspekcijski nadzor	14%
Upravljanje sredstvima - budžet	13%
Zapošljavanje	19%
Nešto drugo	0%

Dakle, medijski radnici/ce su mišljenja da su **javne nabavke, izgradnja objekata, izdavanje građevinskih dozvola i zapošljavanje** najosetljiviji poslovi organa lokalne samouprave na korupciju. Po njihovom mišljenju **najmanje korupcije** ima u oblasti prostornog planiranja i utvrđivanja, kontrole i naplate javnih prihoda i poreza.

MOJE PRAVO DA ZNAM: U ovom delu ankete, potrudili smo se da ispitamo da li su medijski radnici/ce obavešteni o donošenju važnih odluka u lokalnoj samoupravi i na koji način se informišu, odnosno dolaze do informacija. Naš utisak je da su učesnici ankete davali odgovore sa pozicija obaveštenosti građana zanemarujući činjenicu da kao novinari imaju dodatne mogućnosti da se detaljnije informišu o radu lokalne samouprave (press konferencije, intervjui, sednice Gradskog veća, Skupštine grada i sl., gde im je omogućeno da postavljaju pitanja i traže odgovore o određenim temama). Jer, samo jedan medijski radnik/ca je odgovorio/la da je u potpunosti obavešten/na o donošenju važnih odluka, za koje su zainteresovani u organima lokalne samouprave. Zabrinjavajuće je da je čak 71% medijskih radnika/ca (njih 15 od 21) naglasilo da teško dolazi do potrebnih informacija, dok je 24% istaklo da do potrebnih informacija dolazi tako što pita nekoga u lokalnoj samoupravi.

Najveći procenat, više od polovine anketiranih medijskih radnika/ca se i sami informišu putem medija, odnosno najveći procenat njih tako dolazi do željenih informacija (56%) dok 18% njih do potrebnih informacija dolazi preko prijatelja/rođaka/poslovnih partnera. Zabrinjavajuće je da mali procenat medijskih radnika/ca po potrebnih informacija dolazi preko lokalnih funkcionera ili službenika (11%). Samo jedan ispitanik/ca ličnim angažovanjem dolazi do potrebnih informacija.

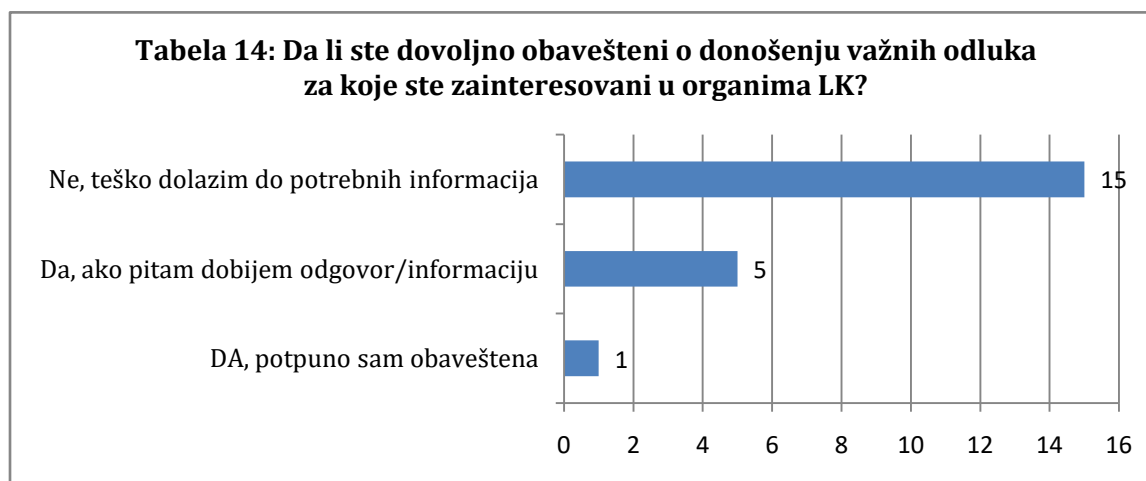
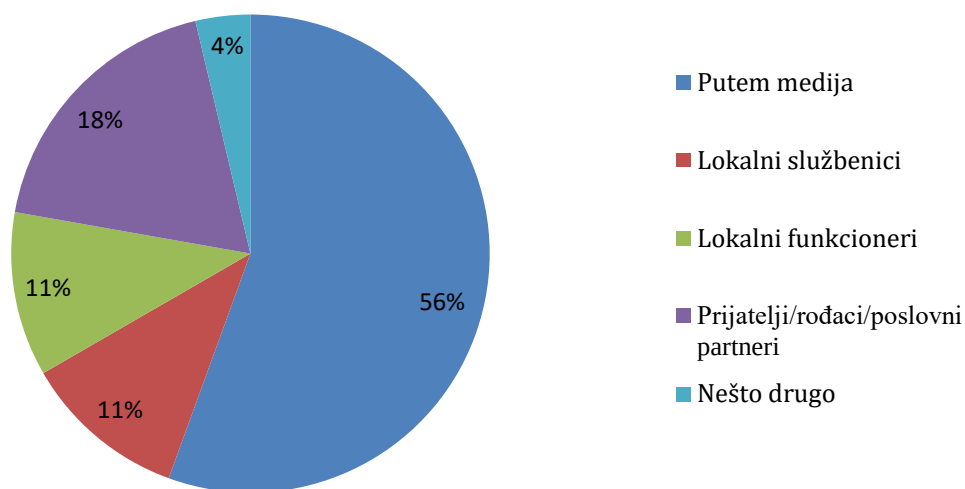

Tabela 15: Na koji način dolazite do potrebnih informacija?

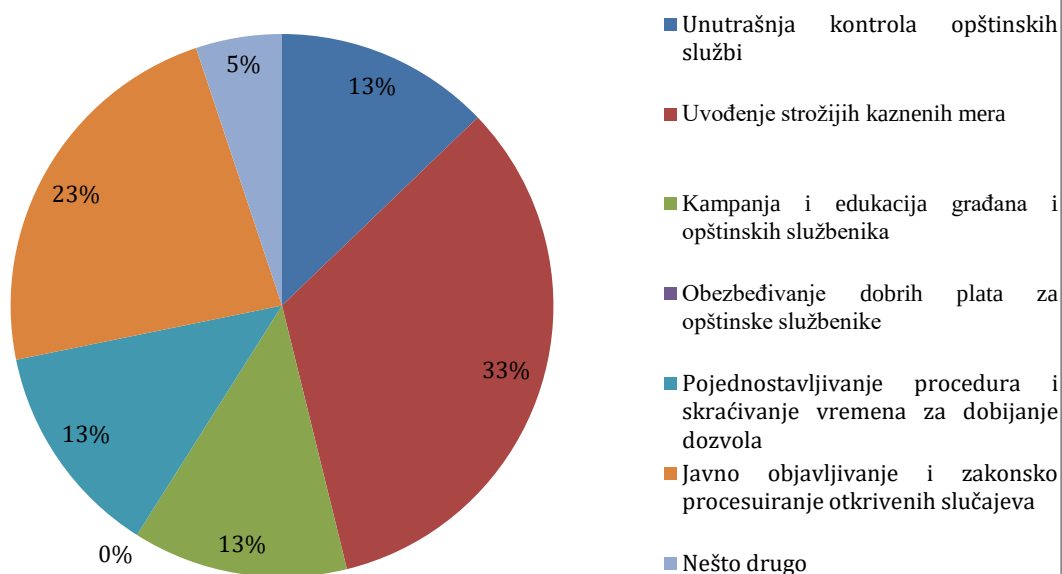

ANTI KORUPCIJSKA POLITIKA NA NIVOU LOKALNE SAMOUPRAVE: Na pitanje da li su upoznati sa aktivnostima koje lokalna samouprava sprovodi na smanjenju korupcije, od 21 anketiranog medijskog radnika/ce, samo jedan ispitanik/ca je odgovorio/la da je upoznat/a. Smatramo da to sasvim dovoljno govori o transparentnosti lokalne samouprave. Zabrinjavajuće je da 20 medijskih radnika/ca nije upoznato sa ovim aktivnostima, sa tim što smo imali i jedan duhovit odgovor gde je jedan od ispitanika/ca odgovorio/la da je upoznat/a sa tim da lokalna samouprava ne sprovodi nikakve aktivnosti za smanjenje korupcije.

Ako ovome dodamo i činjenicu da je 20 od 21 ispitanika/ce odgovorilo da **NIJE UPOZNATO SA TIM** koji opštinski propisi doprinose suzbijanju nastanka korupcije, stvari postaju mnogo ozbiljnije. Od ovog broja, jedan ispitanik/ca je čak i dopisao/la da opštinski propisi koji doprinose suzbijanju nastanka korupcije **NE POSTOJE**. Samo jedan medijski radnik/ca je naveo/la da misli da je to **Zakon o sprečavanju korupcije**.

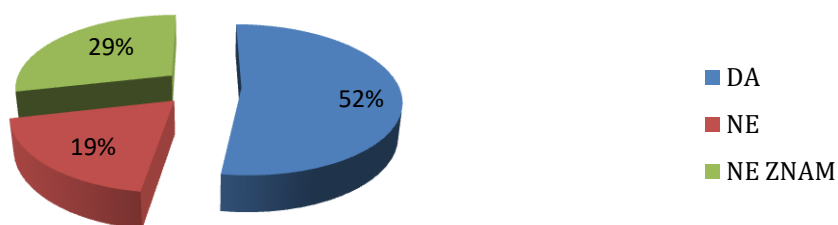
Većina ispitanika/ca smatra da bi uvođenje strožijih kaznenih mera (33%) bio uspešan način borbe protiv korupcije na lokalnom nivou, kao i javno objavljivanje i zakonsko procesuiranje otkrivenih slučajeva (23%). Ni jedan medijski radnik/ca ne smatra da bi obezbeđivanje dobrih plata za javne službenike bio uspešan način borbe protiv korupcije. U okviru ponuđenog odgovora nešto drugo, dva ispitanika/ca su odgovorili da bi velike novčane kazne doprinele borbi protiv korupcije, dok je jedan medijski radnik/ca odgovorio/la da bi osnivanje LAF-a doprinelo navedenoj borbi.

Tabela 16 : Koji su najuspešniji načini borbe protiv korupcije?

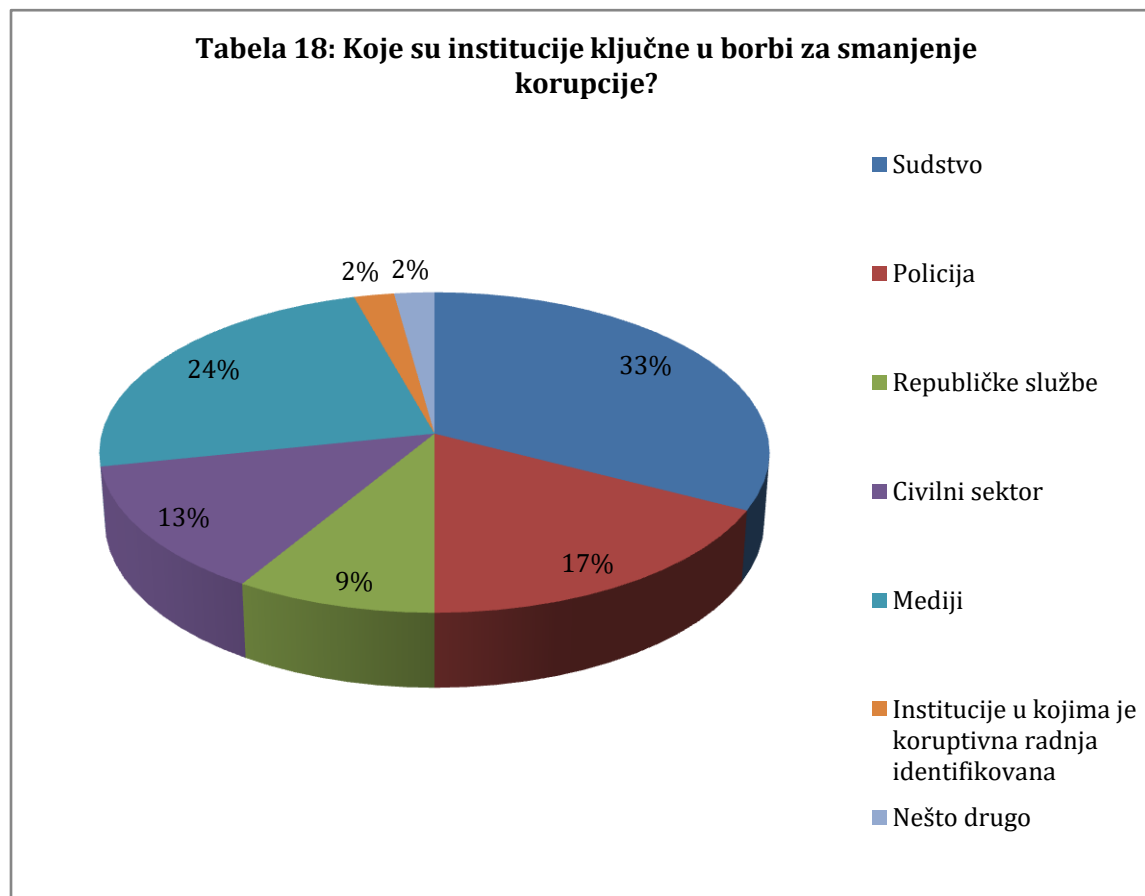

Na pitanje da li odbornici u lokalnoj skupštini mogu doprineti borbi protiv korupcije, više od polovine medijskih radnika/ca je odgovorilo da misli da odbornici mogu doprineti toj borbi, četiri medijska radnika/ce su odgovorila da odbornici ne mogu doprineti toj borbi, od čega je jedan medijski radnik/ca napisao/la da su i odbornici korumpirani. Sedam medijskih radnika/ca (29%) ne zna odgovor na postavljeno pitanje.

Tabela 17 : Da li odbornici mogu doprineti borbi protiv korupcije?

Na pitanje koje su institucije ključne u borbi za smanjenje korupcije, anketa je dala sledeće rezultate:

Medijski radnici/ce imaju najveće poverenje u sudstvo (33%), i u medije (24%). Najmanji doprinos u borbi protiv korupcije, prema mišljenju medijskih radnika/ca mogu dati institucije u kojima je koruptivna radnja identifikovana.

PROCENA KORUPCIJE U JAVNIM SLUŽBAMA: Upitnik je koncipiran tako da medijski radnici/ce daju i ocenu prisutnosti korupcije u javnim službama, na skali od 1 – *BEZ KORUPCIJE* do 10 – *KORUPCIJA IZUZETNO ZASTUPLJENA*.

Tabela 19: U kojim javnim službama ima korupcije?	Srednja ocena
Zdravstvo	181/19=9.52
Školstvo	100/19=5.26
Policija	153/19=8.05
Katastar	152/19=8.00
Elektrodistribucija	106/19=5.58
Komunalne službe	102/19=5.37
Mediji	113/19=5.94
Civilni sektor	24/18=1.33
Nešto drugo	/

Veoma negativno je ocenjeno **zdravstvo** od strane medijskih radnika, srednja ocena je **9.52** na skali od 1 do 10. Čak 15 ispitanika/ca je ocenilo ocenom 10 stepen korupcije u zdravstvu, kao javnu službu gde je korupcija izuzetno zastupljena. Tri ispitanika/ce su dale ocenu 8, a jedan ispitanik ocenu 7. Dva upitnika nisu uzeta u razmatranje jer je jedan od ispitanika/ca na upitniku samo napisao zdravstvo, a drugi/da nije dao ocenu prisutnosti korupcije. Kada je reč o školstvu, srednja ocena je dobijena na osnovu 19 validnih upitnika, jer dva ispitanika/ce nisu dale ocenu prisutnosti korupcije. Isto se odnosi i na policiju, katastar, elektrodistribuciju, komunalne službe i medije.

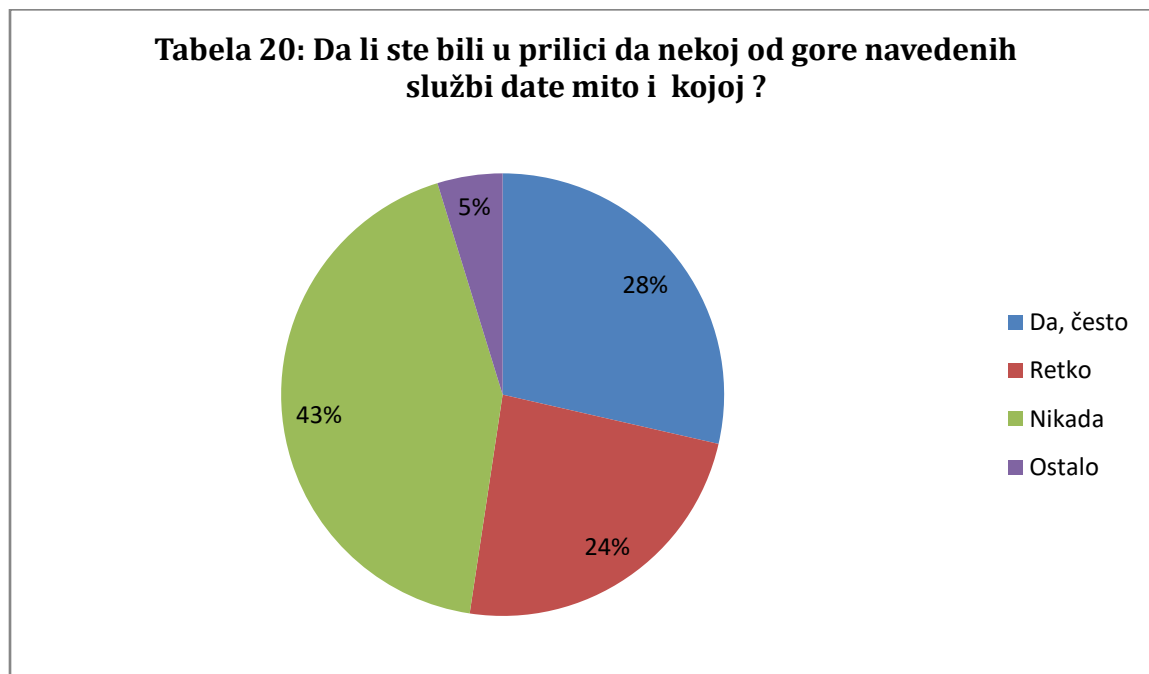
Prema mišljenju medijskih radnika/ca, korupcija je veoma zastupljena i u policiji, jer je srednja ocena prisutnosti korupcije u ovoj javnoj službi **8.05**, od čega je šest ispitanika/ca dalo ocenu 10 (korupcija izuzetno zastupljena) ovoj javnoj službi. Ništa bolje nije prošla ni javna služba katastra gde je srednja ocena **8.00**, od čega je isto tako šest ispitanika/ca dalo ocenu 10 (korupcija izuzetno zastupljena) ovoj javnoj službi. Medijski radnici/ce su prisutnost korupcije u medijima ocenili prosečnom ocenom **5.94**.

Civilni sektor je ocenilo 18 ispitanika/ca. **Od 18 validnih upitnika, 11 medijskih radnika/ca je ocenilo da nema korupcije u civilnom sektoru, dva medijska radnika/ce su dala ocenu 3, jedan ocenu 2 i jedan ocenu 5. Zanimljivo da istaknemo da je najnižu ocenu prisutnosti korupcije, od strane medijskih radnika/ca, dobio upravo civilni sektor. Srednja ocean je samo 1.33. Naša pretpostavka je da je, ovako dobroj oceni doprinelo, pre svega, pozicioniranje Centra za monitoring i aktivizam čiji se članovi u lokalnoj zajednici prepoznaju kao stručni, profesionalni i viskog moralnog integriteta.**

U poslednjem pitanju medijski radnici/ce su trebale da odgovore da li su nekoj od gore navedenih službi dale mito, i da navedu kojoj. Od ukupno 21 anketiranog medijskog

radnika/ce samo njih 9 nikada nije dalo mito, što čini 43% ispitanog uzorka. Jedan ispitanik/ca je dala odgovor da je dao/la mito nekoj drugoj službi, dok je često mito davao 6 ispitanika/ca, a pet ispitanika/ca retko.

To je ukupno 11 medijskih radnika/ca koji su davali mito, odnosno 52%. Šest ispitanika/ca je navelo da je često davalo mito zaposlenima u zdravstvenom sistemu i policiji, dok je pet ispitanika/ca navelo da su retko davali mito zaposlenima u zdravstvu, katastru i policiji.

Izvor: Centar za monitoring i aktivizam – CEMA

28.11.2019.